

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ПРИЙМАК Анна Юріївна

УДК 37.032.5; 378.147.88

**НАСТУПНІСТЬ У ВИХОВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ЖИТТЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ І СТУДЕНТІВ
У СИСТЕМІ СРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

01 – освіта/педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Желанова Вікторія В’ячеславівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Бабич Вячеслав Іванович,
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ),
доцент кафедри олімпійського та професійного
спорту;

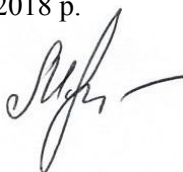
кандидат педагогічних наук,
Тимошенко Володимир Валерійович,
Донбаська державна машинобудівна академія
(м. Краматорськ), доцент кафедри фізичного
виховання і спорту.

Захист дисертації відбудеться 31 жовтня 2018 р. о 11.00 годині на виїзному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 93009, Луганська обл., м. Рубіжне, вул. Будівельників, 30-в, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 28 вересня 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н. В. Мордовцева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У контексті модернізації всіх сфер сучасного українського суспільства особливої ваги набуває реалізація стратегії держави на зміцнення й збереження здоров'я нації як головного пріоритету в її функціонуванні. Ця позиція задекларована в державних законодавчих документах, а саме: Національній доктрині розвитку освіти в Україні (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Концепції розвитку системи громадського здоров'я (2016 р.), Законах України „Про освіту” (2017 р.), „Про вищу освіту”(2014 р.), які регламентують державні та освітні інституції у їх здоров'язбережувальній діяльності.

Водночас, з розвитком комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій зменшується обсяг рухової активності, втрачаються орієнтири на здоровий спосіб життя, спостерігається байдужість сучасної молоді до власного здоров'я та фізичної культури, що перешкоджає її повноцінному й гармонійному розвитку та негативно впливає на здоров'я. Відтак, актуальність проблеми виховання здорового способу життя сучасної молоді зумовлює необхідність наукового пошуку шляхів її розв'язання. При цьому сензитивність старшого шкільного та студентського віку щодо формування стилю життя особистості детермінує доцільність дослідження проблеми наступності у вихованні здорового способу життя в системі середньої та вищої освіти й обґрунтування і впровадження умов її забезпечення.

Наступність як міждисциплінарний феномен є предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних філософів (Е. Баллер, Г. Ісаєнко, М. Мамардашвілі, В. Рубанов); психологів (Л. Венгер, О. Запорожець, Г. Костюк, В. Крутецький, С. Рубінштейн); педагогів (А. Богуш, Б. Величковський, С. Годник, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Ю. Кустов, А. Кухта, М. Левочко, М. Махмутов, Ю. Машбиць, О. Мороз, Л. Порядченко, Н. Ничкало, В. Олійник, О. Савченко, В. Сластьонін, М. Ярмаченко). Зокрема, в педагогіці наступність досліджується як педагогічна закономірність (В. Вовк, Ю. Кустов); як загальнопедагогічний принцип, на якому базується система неперервної освіти „протягом життя” (В. Андрущенко, А. Богуш, С. Годник, А. Гуржій, В. Зайчук, Ю. Зінковський, І. Зязюн, В. Кремень, Л. Лук'янова, В. Мадзігон, Н. Ничкало, В. Сластьонін, М. Степко, П. Таланчук); як дидактичний принцип (Ю. Бабанський, О. Вашуленко, М. Махмутов, О. Мороз, О. Савченко); як принцип виховання (В. Галузяк Н. Мойсеюк, М. Сметанський, М. Фіцула); як система (суголосно теорії освітніх систем) (А. Алексюк, В. Безпалько, Б. Гершунський, В. Кушнір) з пріоритетом вертикальної наступності, тобто зв'язків різних ланок освіти, зокрема, середньої та вищої освіти (К. Гнезділова, С. Годник,

С. Делікатний, О. Мороз, Б. Таганов).

Сучасний науковий дискурс представляє дослідження широкого кола науковців, у працях яких розкрито різні аспекти проблеми формування здорового способу життя особистості, а саме: обґрунтування її концептуальних засад (Г. Апанасенко, С. Бондаревський, Д. Давиденко, Л. Дробот, С. Кириленко, В. Коротяєв, В. Курило, С. Савченко); ретроспективний аналіз феномену здорового способу життя (В. Бобрицька, Л. Ваховський, Т. Єрмакова, Л. Сущенко, О. Файчук); висвітлення аксіологічних (Ю. Валентик, О. Єжова, В. Копа, С. Лапасенко, А. Мартиненко, В. Кузьменко, В. Полеський, В. Тимошенко) та соціальних (В. Бабич, С. Харченко) аспектів здорового способу життя; розробка проблеми здорового способу життя у межах компетентнісного наукового підходу у контексті здоров'язбережувальної компетентності (Д. Воронін, О. Митчик, О. Сапожник, Ю. Танасійчук); обґрунтування й розробка гуманістично центрованої моделі формування здорового способу життя (В. Бобрицька); трактування здорового способу життя у форматі валеонасиченого здоров'язбережувального простору закладу вищої освіти (С. Омельченко); розкриття зазначеного феномену у контексті педагогіки здорового способу життя (В. Оржеховська); різні питання формування здорового способу життя засобами фізичної культури (В. Білик, А. Зотов, І. Карпова, В. Корчинський, Л. Сущенко); порушення проблеми раціонального хачування (Л. Абсаямова, І. Малкіна-Пих, В. Менделевич). Проте, при такій ґрунтовній розробленості різних аспектів проблеми наступності, а також здорового способу життя, питання щодо цілісного розгляду сутності наступності у вихованні здорового способу життя ще не були предметом окремого дослідження.

Аналіз теорії і практики досліджуваної проблеми дозволив виявити такі *протиріччя* між:

- потребою суспільства у гармонійній, здоровій нації та тенденцією до зниження рівня здоров'я сучасної молоді, пов'язаної з деформацією цінностей особистості, зі зниженням рухової активності, поширенням шкідливих звичок, неадекватною харчовою поведінкою;

- необхідністю у створенні цілісної системи виховання здорового способу життя старшокласників і студентів й порушенням наступності у здоров'язбережувальній діяльності закладів середньої та вищої освіти;

- фрагментарними підходами до трактування феномену наступності та його міждисциплінарною природою;

- об'єктивною необхідністю в обґрунтуванні умов забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя стршокласників і студентів та відсутністю відповідного педагогічного інструментарію.

Суспільна та наукова значущість досліджуваної проблеми, її

недостатня розробленість у педагогічній теорії та практиці зумовили вибір теми дисертаційної роботи – **„Наступність у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти”**.

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах реалізації науково-дослідної теми кафедри здоров'я людини і фізичного виховання ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” „Оптимізація фізичного виховання студентів на засадах програмованого підходу” (державний реєстраційний номер 0115U003314). Тему дисертації затверджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25 вересня 2012 р.).

Об'єкт дослідження – процес виховання здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти.

Предмет дослідження – умови забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів в системі середньої та вищої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність умов забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети дослідження сформульовано такі **завдання дисертаційної роботи:**

1. Проаналізувати генезу дослідження феномену здорового способу життя.

2. Визначити сутність наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти.

3. З'ясувати структуру, критерії, показники та рівні сформованості здорового способу життя старшокласників та студентів ЗВО.

4. Теоретично обґрунтувати та впровадити умови забезпечення наступності у формуванні здорового способу життя старшокласників і студентів.

5. Проаналізувати результати експериментальної роботи з впровадження умов забезпечення наступності у формуванні здорового способу життя старшокласників і студентів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що наступність у формуванні здорового способу життя старшокласників і студентів забезпечується реалізацією таких педагогічних умов: наскрізна реалізація в процесі виховання здорового способу життя старшокласників і студентів синтезу ідей системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів; урахування певної етапності у вихованні здорового способу життя

старшокласників і студентів та трансформаційних можливостей особистісних конструктів, на яких базується цей процес; використання інтерактивного педагогічного інструментарію оздоровчої спрямованості.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять концепції філософії освіти й розвитку освітніх систем (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Курило, В. Лутай, В. Огнев'юк, П. Саух); положення системного (І. Блауберг, В. Садовський, Е. Юдін), аксіологічного (І. Бех, Т. Калюжна, В. Крижко, В. Сластьонін, Н. Ткачова), особистісно зорієнтованого (І. Бех, Є. Бондаревська, В. Євдокімов, В. Сериков, М. Чобітько), діяльнісного (Л. Виготський, О. Леонт'єв, П. Гальперін, В. Давидов), суб'єктного (А. Брушлинський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн) наукових підходів у розумінні сутності процесу формування, збереження й зміцнення здоров'я; філософські концепції здоров'я і здорового способу життя людини (К. Гален, Г. Гегель, Гіппократ, Конфуцій та ін.); концептуальні ідеї формування здоров'я особистості (М. Іщенко, О. Дубогай, В. Казначеев, Ю. Лисицин, М. Носко), зокрема його медичного (М. Амосов), валеологічного (Г. Апанасенко, І. Брехман, Ю. Бойчук, В. Войтенко, М. Гончаренко, М. Гриньова, Г. Зайцев, В. Петленко, С. Страшко) та педагогічного (Н. Абаскалова, В. Скумін, Л. Сущенко, Л. Татарникова) аспектів; положення загальної та вікової психології щодо особливостей старшого шкільного та студентського віку (Л. Виготський, О. Леонт'єв, І. Кон, Г. Костюк); ідеї філософії (Г. Гегель, К. Делікатний), психології (Л. Венгер, О. Запорожць, Г. Костюк, В. Крутецький, С. Рубінштейн), педагогіки (Ю. Бабанський, О. Вакулєнко, Ю. Кустов, М. Махмутов, О. Мороз, О. Савченко) щодо сутності, типів, функцій наступності.

Для досягнення мети та розв'язання завдань роботи було використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – історико-логічний аналіз – для визначення генези дослідження феномену здорового способу життя; міждисциплінарний аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури та інтернет-ресурсів щодо проблеми наступності – для з'ясування її міждисциплінарних витоків та трактування як системного, різнорівневого явища; дефініційний аналіз, синтез, зіставлення та порівняння наукової літератури – для з'ясування сутності, структури, критеріїв, показників здорового способу життя старшокласників і студентів; систематизація та узагальнення – для теоретичного обґрунтування умов забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів; *емпіричні* – спостереження, анкетування, тестування, експертна оцінка, самооцінка старшокласників та студентів, стандартизовані діагностичні методики – для виявлення рівня сформованості компонентів здорового способу життя; педагогічний

експеримент – для перевірки умов забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти; *методи математичної статистики* – Т-критерій Ст'юдента, U-критерій Манна-Уїтні, коефіцієнт кореляції Пірсона-Браве – для визначення статистичної значущості отриманих у ході експерименту результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі Слов'янської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 8, Маріупольського міського ліцея, Краматорської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 8, Краматорського дитячо-юнацького клубу фізичної підготовки № 2 Управління освіти, ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка”, ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, Маріупольського державного університету, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Усього дослідженням було охоплено 182 старшокласників закладів середньої освіти, 327 студентів I курсів та 304 студенти IV курсів закладів вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* обґрунтовано та розкрито сутність та особливості феномену „наступність у вихованні здорового способу життя старшокласників та студентів в системі середньої та вищої освіти”; представлено трактування наступності як системного, різнорівневого, міждисциплінарного явища; обґрунтовано та експериментально перевірено умови забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів в системі середньої та вищої освіти, якими є: 1) наскрізна реалізація в процесі виховання здорового способу життя старшокласників і студентів синтезу ідей системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів; 2) урахування етапності процесу виховання здорового способу життя старшокласників і студентів та трансформаційних можливостей особистісних конструктів, на яких базується цей процес; 3) використання інтерактивного педагогічного інструментарію оздоровчої спрямованості; *уточнено* сутність й структуру понять „здоров'я”, „здоровий спосіб життя”, трактування поняття „наступність”; *удосконалено* підходи до визначення критеріїв, показників й рівнів здорового способу життя старшокласників і студентів; діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості здорового способу життя старшокласників і студентів; *подальшого розвитку набули* положення системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, суб'єктного

наукових підходів щодо їх реалізації у контексті забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в їхній достатній готовності до впровадження в освітній процес закладів середньої та вищої освіти: розроблено науково-методичний посібник „Соціально-педагогічні умови забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя учнівської молоді”; програми оздоровчо-тренувальних занять для старшокласників і студентів з низьким, середнім і високим рівнями фізичної підготовленості; навчально-методичний комплекс з фітнес програми аеробної та силової спрямованості; педагогічний інструментарій оздоровчої спрямованості, що містить інтерактивні методи та форми виховання здорового способу життя старшокласників і студентів; діагностичний інструментарій щодо визначення компонентів здорового способу життя, а також їх зіставлення у старшокласників і студентів.

Результати дослідження можуть бути **використані** у виховній, оздоровчій, профілактичній діяльності закладів середньої і вищої освіти, у процесі науково-методичного стажування викладачів кафедр фізичного виховання, педагогіки, практичної психології, соціальної педагогіки.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (№ 68-16-326 від 15.04.2016 р.), Слов’янської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 8 (№ 119 від 13.04. 2016 р.), Маріупольського державного університету (№ 606/01-23/08 від 11.04. 2016 р.), Маріупольського міського ліцею (№ 63 від 12.04. 2016 р.), Краматорської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 8 (№ 79 від 13.03. 2015 р.), Краматорського дитячо-юнацького клубу фізичної підготовки № 2 Управління освіти (№ 45 від 27.11. 2015 р.), ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (№ 1/1197 від 24.06.2016 р.), ВП „Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка” (№ 545 від 23.12. 2015 р.), Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (№ 306/26 від 24.03. 2016 р.).

Особистий внесок здобувача в роботах, опублікованих у співавторстві з В. Вовком, В. Пристинським, Є. Рачек полягає у розкритті особливостей процесу адаптації до навчання у ЗВО та його впливу на формування здорового способу життя студентів; у висвітленні відповідальності за здоровий спосіб життя старшокласників і студентів та факторів забезпечення наступності у її формуванні.

Апробація результатів дослідження здійснювалась шляхом публікацій основних положень, висновків і результатів дослідження, їх обговорення на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної

роботи, кафедри фізичного виховання, наукових семінарах науково-дослідної лабораторії взаємодії духовного й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, а також у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня: VI Міжнародна наукова конференція пам'яті Лапутіна Анатолія Миколайовича „Актуальні проблеми сучасної біомеханіки, фізичного виховання та спорту” (Чернігів, 24 – 25 жовтня 2013 р.); I Міжнародна науково-практична конференція „Актуальні проблеми фізичного виховання та здоров'я людини” (Слов'янськ, 23 – 27 листопада 2015 р.); III Міжнародна науково-практична онлайн-конференція „Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості” (Слов'янськ, 24 – 25 березня 2016 р.); X Міжнародна науково-методична Інтернет-конференція „Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств” (Харків, 25 березня 2016 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція „Спадщина Івана Франка у світлі сьогодення” (у межах реалізації науково-дослідної проблеми „Перспективні напрями сучасної науки та освіти”) (Слов'янськ, 19 – 20 травня 2016 р.); зональна педагогічна майстерня „Науково-методичний супровід розвитку особистості в освітньому просторі: якісна освіта та її психологічна підтримка” (Красноармійськ, 13 квітня 2016 р.); регіональна науково-практична конференція „Проектування індивідуальної траєкторії розвитку педагогів в умовах євроінтеграції” (Слов'янськ, 25 квітня 2016 р.); IV міжнародна науково-практична онлайн-конференція „Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості” (Слов'янськ, 23 – 24 березня 2017 р.)

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи викладено в 15 публікаціях, з них 11 – одноосібні; 6 статей у наукових фахових виданнях України та 1 – у зарубіжному періодичному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (382 найменування, з них 16 – іноземною мовою), 5 додатків на 50 сторінках, 38 таблиць, 16 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 300 сторінок, із них основного тексту – 175 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, сформульовано гіпотезу, висвітлено теоретико-методологічні засади, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про їх апробацію й упровадження.

У першому розділі – „**Теоретичні засади наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти**” – проаналізовано генезу підходів до здорового способу життя (далі ЗСЖ) в різні суспільно-історичні формації суголосно усталеним у науці етапам (за Т. Єрмаковою); схарактеризовано особливості та тенденції кожного етапу, з’ясовано загальну логіку трактування ЗСЖ; розкрито сутність феномену наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти засобом аналізу його семантичних складників, а саме поняття „наступність”, „виховання”, „здоров’я”, „здоровий спосіб життя”; визначено структуру та обґрунтовано критерії, показники, рівні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти.

Історико-логічний аналіз феномену ЗСЖ дозволив дослідити загальну генезу підходів до його культивування в різні суспільно-історичні формації, з’ясувати певні тенденції дослідження проблеми здоров’я та ЗСЖ, які пройшли тривалий еволюційний шлях, й довести, що підходи до трактування ЗСЖ змінювались у напрямі „олюднення” проблеми, її гуманізації у процесі відторгнення клініко-профілактичної парадигми й реалізації ідей особистісно зорієнтованої парадигми освіти у форматі гуманістично центрованої моделі формування ЗСЖ.

Доведено міждисциплінарні витоки наступності й з’ясовано, що у філософії вона означає зв’язок між явищами в процесі розвитку в природі, суспільстві й пізнанні (Г. Гегель, Е. Баллер, М. Мамардашвілі, В. Рубанов). Психологічне розуміння наступності пов’язане з її розглядом як характеристики розвитку особистості, де періоди її становлення послідовно змінюють один одного (Л. Венгер, Л. Вигоцький, Г. Костюк, В. Крутецький, С. Рубінштейн). Педагогічне трактування наступності відрізняється варіативністю її тлумачення як дидактичної (Ю. Кустов) та виховної (В. Вовк) закономірності; як дидактичного принципу (О. Вашуленко, О. Савченко); як принципу виховання (В. Галузяк Н. Мойсеюк, М. Сметанський, М. Фіцула); як цілісної системи, що є єдністю вертикальної та горизонтальної наступності (К. Гнезділова, С. Годник, О. Мороз, Б. Таганов). Отже, з урахуванням поданих наукових поглядів констатовано, що *наступність* становить систему, яка передбачає певну ієрархію рівнів, поліфункційну спрямованість, динамічну природу.

Сучасне трактування *здоров’я* як синтезу його соматичного, фізичного, духовного, психоемоційного, інтелектуального, соціального, особистісного складників (Н. Оксеньчук, С. Якименко) та *способу життя* – як єдності соціального, особистісного й індивідуального в його структурі (В. Бобрицька), а також позиція О. Савченко щодо взаємодетермінації

способу життя та здоров'я дозволили тлумачити *здоровий спосіб життя* як спосіб життя, спрямований на збереження, покращення та зміцнення здоров'я через діяльність щодо оздоровлення умов в освіті, праці, відпочинку, побуті, які сприяють забезпеченню якісної самореалізації особистості у всіх сферах її життя.

У відповідності до предмету дослідження, площиною реалізації наступності у вихованні ЗСЖ є *система середньої та вищої освіти* („заклад середньої освіти (далі ЗСО) – заклад вищої освіти (далі ЗВО)”). На підставі концептуальних ідей системного підходу (І. Блауберг, Е. Юдін) та ґрунтовних положень щодо його реалізації у педагогіці (Ф. Корольов, Н. Кузьміна), доведено, що окреслена система володіє всіма ознаками системного об'єкта, а саме цілісністю, інтегративністю, відкритістю, ієрархічністю.

Аналіз наукових розвідок щодо особливостей раннього юнацького та студентського віку дав підстави заострити увагу на певних їх аспектах, що є найбільш суттєвими у контексті досліджуваної проблеми, а саме: орієнтація в майбутнє, опанування нових „дорослих” соціальних ролей, потяг до професійного та особистісного самовизначення, побудова життєвих планів, завершення статевої ідентифікації, потреба у спілкуванні з ровесниками протилежної статі, відкриття власної сексуальності (для раннього юнацького віку); завершення процесу зростання, розквіт організму, що створює умови для реалізації можливостей, ролей та амбіцій особистості; зміна рис самосвідомості, перебудова провідних пізнавальних процесів та властивостей особистості, зміна емоційно-вольового устрою життя, розквіт ціннісно-сислової сфери (для студентського віку).

З огляду наведених позицій *наступність у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів* визначено як складну багатокомпонентну систему, що містить методологічний (концептуальні ідеї системного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів); загальнопедагогічний (принципи послідовності, систематичності й доступності, науковості, цілісності, природовідповідності, гуманістичної орієнтації, оздоровчої спрямованості, суб'єктної орієнтації, середовищної орієнтації); технологічний (педагогічний інструментарій валеологічної спрямованості) компоненти, а також представлена єдністю вертикальної та горизонтальної наступності й пов'язана з мотиваційно-ціннісним (ціннісне ставлення до здоров'я; мотиви, потреби вести здоровий спосіб життя; установка на дотримання правил та норм ЗСЖ), когнітивним (знання в галузі якісних показників здоров'я; знання про основні чинники збереження і зміцнення здоров'я; знання норм і правил здорового способу життя; самооцінка власного здоров'я) й діяльнісним (уміння вести активний руховий режим, займатися

фізичною культурою та спортом; уміння організувати раціональний режим дня; уміння раціонально харчуватися; уміння запобігати шкідливим звичкам) складниками ЗСЖ, що спрямовані на його ефективне виховання у процесі неперервної діалектичної взаємодії освітніх процесів у ЗСО та ЗВО.

Обґрунтовано та схарактеризовано критерії, показники й рівні (високий, середній, низький) сформованості ЗСЖ старшокласників та студентів як якісного індикатора наступності у процесі його виховання. Мотиваційно-ціннісному компоненту ЗСЖ відповідає аксіологічний критерій (місце здоров'я в ієрархії термінальних та інструментальних цінностей особистості; внутрішня стійка мотивація „здоров'ятворення” й подальша її трансформація в установку; особистісні якості, що дозволяють вести здоров'язбережувальну діяльність: відповідальність за стан свого здоров'я, його рефлексія, саморегуляція поведінки); когнітивному – операційно-когнітивний критерій (знання про всі складники здоров'я; знання про вплив різноманітних факторів на здоров'я людини; знання щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я; реалізації знань у адекватній самооцінці здоров'я як здатності до самоконтролю та самокорекції); діяльнісному – поведінково-діяльнісний критерій (уміння дотримуватися норм і правил ЗСЖ, а саме: уміння вести рухову активність, раціонально організувати режим дня, правильно харчуватися, запобігати шкідливим звичкам, фізичний стан здоров'я особистості).

У другому розділі – **„Обґрунтування та експериментальна перевірка умов забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти”** – розкрито загальну логіку дослідно-експериментальної роботи (етапи, механізми використання діагностичного інструментарію) та проаналізовано її результати.

За підсумками констатувального етапу експерименту було визначено стан сформованості ЗСЖ у старшокласників та студентів першого курсу ЗВО. За аксіологічним критерієм виявлено низький рівень у 30 % старшокласників та 26 % студентів; середній – у 37 % старшокласників та 35 % студентів; високий – у 33 % старшокласників та 39 % студентів. При цьому було констатовано середню значущість здоров'я в ієрархії цінностей: у старшокласників здоров'я займає 5 місце серед термінальних цінностей; у студентів – 4 місце. Перший ранг присвоїли здоров'ю лише 7% респондентів серед старшокласників і 13% серед студентів. За операційно-когнітивним – низький рівень спостерігається у 32 % старшокласників та 25 % студентів; середній – у 31 % старшокласників та 29 % студентів; високий – у 37% старшокласників та 47 % студентів. За поведінково-діяльнісним – діагностовано низький рівень у 35% старшокласників та 30% студентів; середній – у 28 % старшокласників та

студентів; високий – у 36% старшокласників та 43% студентів. Статистично доведено, що у студентів у більшій мірі ніж у старшокласників проявляються психологічні та соціальні аспекти мотивації до ЗСЖ, самоконтроль здоров'я. За операційно-когнітивним критерієм у студентів першого курсу є більш розвинутими уміння щодо реалізації ЗСЖ, а саме – рухова активність, режим дня, правильне харчування, запобігання шкідливим звичкам, гігієнічні навички. Таким чином, було встановлено, що у старшокласників та студентів перших курсів формування ЗСЖ знаходиться на мотиваційно-когнітивному етапі з тенденцією до когнітивно-діяльнісного, що доведено статистично, та проявляється в підвищенні показників за складовими ЗСЖ у студентів першого курсу. Отже, цей етап експерименту був спрямований на перевірку загальних тенденцій вертикальної наступності у вихованні ЗСЖ в системі ЗСО – ЗВО.

На формульовальному етапі експерименту було обґрунтовано та впроваджено умови забезпечення наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів у ЗСО і ЗВО.

Перша умова – *наскрізна реалізація в процесі виховання здорового способу життя старшокласників і студентів синтезу ідей системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів* – відбиває методологічний аспект наступності і є метаумовою, тобто такою, що зумовлює виховання всіх складників ЗСЖ та впровадження інших умов забезпечення наступності цього процесу.

Її впровадження пов'язувалось з трактуванням наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів як цілісної, багатокomпонентної, багаторівневої ієрархізованої системи (системний підхід); з розумінням ЗСЖ як пріоритетної виховної цінності, як способу життя, який базується на ціннісному ставленні до здоров'я й спрямований на формування стійкої валезорієнтованої установки (аксіологічний підхід), з побудовою індивідуальної життєвої стратегії старшокласників і студентів суголосно пріоритетам ЗСЖ й особистісним очікуванням (особистісно зорієнтований підхід), на інтеріоризацію складників ЗСЖ у процесі мотивованої активної діяльності старшокласників і студентів (діяльнісний підхід), на позиціонування старших школярів і студентів як активних суб'єктів процесу виховання ЗСЖ (суб'єктний підхід).

Друга умова – *урахування певної етапності у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів та трансформаційних можливостей особистісних конструктів, на яких базується цей процес* – відбиває динамічні аспекти виховання ЗСЖ та загальнопедагогічні аспекти наступності, пов'язані з виокремленням певних етапів та фаз (актуалізація та усвідомлення; мотивація та ціннісне насичення; формування та

накопичення знань; формування та реалізація валеозорієнтованих умінь; самодіагностика та рефлексія результатів, прогнозування) зазначеного процесу та інтеграцію наступності з принципами цілісності, послідовності й систематичності, урахування вікових та індивідуальних особливостей.

Упровадження цієї умови ґрунтувалося на підході до виховання ЗСЖ як динамічного стадіального явища й урахуванні логіки та специфіки його етапів у процесі цілепокладання, змістового наповнення, технологічного супровіду процесу виховання ЗСЖ й забезпечення його наступності. Так, пріоритетом мотиваційно-когнітивного етапу (10 – 11 класи ЗСО) була актуалізація знань, отриманих у процесі вивчення дисципліни „Основи здоров'я” та визначення виховних контекстів у змісті навчальних дисциплін за типовою програмою ЗСО (наприклад, біологія й екологія (10 – 11 класи рівень стандарту), тема: „Обмін речовин і перетворення енергії” – виховний контекст, пов'язаний з формуванням знань і навичок раціонального харчування). Когнітивно-діяльнісний етап (1-й – 2-й курс ЗВО) – спрямовувався на залучення студентів до активної самостійної здоров'язбережувальної діяльності у форматі складання програми самовиховання ЗСЖ та реалізації її певних позицій, заповнення паспорту здоров'я, участі у секційних заняттях з аеробіки. Ціннісно-діяльнісний етап (3-й – 4-й курс ЗВО) – пов'язувався з удосконаленням ЗСЖ на засаді стійкої валеозорієнтованої установки, коли студент був вже сам здатний ініціювати й реалізовувати виховання ЗСЖ у процесі виробничої практики у ЗСО. Тобто, наступність у вихованні ЗСЖ в системі „ЗСО – ЗВО” поширювалась реалізацією наступності у системі „ЗВО – ЗСО” за відповідними завданнями до педагогічної практики.

Третя умова – *використання інтерактивного педагогічного інструментарію оздоровчої спрямованості* – пов'язана з технологічним аспектом наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів.

У процесі її впровадження розроблено педагогічний інструментарій оздоровчої спрямованості, який містить апробовані у дослідженні інтерактивні методи та форми виховання ЗСЖ наскрізного характеру, тобто такі, що є доцільними як в ЗСО, так й в ЗВО, а саме: 1) методи діалогічної, дискусійної спрямованості (аналіз сповідей наркоманів – як варіант кейс-методу, дискусієне коло, мозковий штурм „Правила адекватної харчової поведінки, причини й ознаки її порушення”; 2) методи самопізнання, самоусвідомлення, самодіагностики, рефлексивної спрямованості, орієнтовані на формування адекватної самооцінки здоров'я і свого образу життя („Мій портрет у променях сонця”, „Який Я”, „Самоопис”, „Колесо життя” (за Біллом Райном) „Паспорт здоров'я”); 3) імітаційні методи виховання (рольові ігри, ділові ігри, програвання певних життєвих ситуацій); 4) інтерактивні групові (круглий стіл

„Небезпека наркотиків”, „Переваги і пріоритети здорового способу життя”) та масові (дні здоров’я, фестиваль культури і спорту „Разом ми зможемо більше”) форми виховання; 5) фітнес-програми аеробної та силової спрямованості.

Ефективність зазначених умов експериментально доводилась на контрольному етапі експериментальної роботи. Загальну динаміку рівнів сформованості ЗСЖ за окресленими критеріями представлено в таблиці (див. табл.1).

Таблиця 1

Рівні сформованості ЗСЖ за результатами вихідного та прикінцевого зрізів (у %)

Критерії сформованості ЗСЖ		До експерименту						Після експерименту					
		Старшокласники			Студенти			Старшокласники			Студенти		
		Н	С	В	Н	С	В	Н	С	В	Н	С	В
Аксіологічний	ЕГ	30	37	33	26	36	38	16	38	46	10	37	53
	КГ	31	37	32	25	34	40	27	40	33	31	27	42
Операційно-когнітивний	ЕГ	32	31	37	24	29	47	20	26	54	15	19	67
	КГ	31	32	37	26	28	46	25	39	36	25	34	41
Поведінково-діяльнісний	ЕГ	35	28	36	20	26	45	17	31	52	5	23	72
	КГ	34	26	37	29	29	43	29	28	43	20	29	51

Н – низький; С – середній; В – високий

Підтвердження достовірності та значущості експериментальної роботи з перевірки ефективності умов забезпечення наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів здійснювалося за допомогою коефіцієнтів рангової кореляції Т-критерію Ст’юдента та U-критерію Манна-Уїтні, коефіцієнта кореляції Пірсона-Браує. Отримані результати підтверджені наявністю статистично значущих розбіжностей ($p < 0,05$; $p < 0,01$).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв’язання проблеми наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти засобом теоретичного обґрунтування й впровадження умов її забезпечення.

1. Проаналізовано генезу дослідження феномену ЗСЖ суголосно усталеним в науці етапам (за Т. Єрмаковою) з розширенням останнього – до сьогодення й з’ясовано загальну логіку його трактування. Доведено, що підходи до дослідження ЗСЖ модифікувались від його тлумачення як суто біологічного, клініко-профілактичного явища до культивування ЗСЖ у

форматі гуманістично орієнтованої моделі формування ЗСЖ як фізичної, соціальної, духовної і психологічної гармонії людини.

Виокремлено провідні напрями дослідження ЗСЖ у сучасному науковому дискурсі, а саме: аксіологічні аспекти ЗСЖ; розробка проблеми ЗСЖ як культури здоров'я, здоров'язбережувальної компетентності; філософське тлумачення феномену ЗСЖ як характеристики життєспроможності людини; трактування ЗСЖ у контексті педагогіки ЗСЖ; формування ЗСЖ засобами фізичної культури; обґрунтування й розробка гуманістично центрованої моделі формування ЗСЖ.

2. Визначено сутність наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти як складної багатокомпонентної системи, що містить методологічний (синтез ідей системного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів); загальнопедагогічний (відбиває зв'язок з принципами послідовності, систематичності, доступності, науковості, цілісності, природовідповідності, гуманістичної орієнтації, оздоровчої спрямованості, суб'єктної орієнтації, середовищної орієнтації); технологічний (сукупність інтерактивних методів, форм виховання ЗСЖ) компоненти, а також представлена єдністю вертикальної та горизонтальної наступності й пов'язана з мотиваційно-ціннісним (ціннісне ставлення до здоров'я; мотиви, потреби вести здоровий спосіб життя; установка на дотримання правил та норм здорового способу життя), когнітивним (знання в галузі якісних показників здоров'я; знання про основні чинники збереження і зміцнення здоров'я; знання норм і правил здорового способу життя; самооцінка власного здоров'я) й діяльнісним (уміння вести активний руховий режим, займатися фізичною культурою та спортом; уміння організувати раціональний режим дня; уміння раціонально харчуватися; уміння запобігати шкідливим звичкам) складниками ЗСЖ, що спрямовані на його ефективне виховання у процесі неперервної діалектичної взаємодії освітніх процесів у ЗСО та ЗВО.

3. Розроблено структуру, критерії, показники та рівні сформованості ЗСЖ старшокласників та студентів. Доведено, що мотиваційно-ціннісному компоненту відповідає аксіологічний критерій (місце здоров'я в ієрархії термінальних та інструментальних цінностей особистості; внутрішня стійка мотивація „здоров'ятворення” й подальша її трансформація в установку; особистісні якості, що дозволяють вести здоров'язбережувальну діяльність: відповідальність за стан свого здоров'я, його рефлексія, саморегуляція поведінки); когнітивному – операційно-когнітивний критерій (знання про всі складники здоров'я; знання про вплив різноманітних факторів на здоров'я людини; знання щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я; реалізація знань у

адекватній самооцінці здоров'я як здатності до самоконтролю та самокорекції); діяльнісному – поведінково-діяльнісний критерій (уміння дотримуватися норм і правил здорового способу життя, а саме: уміння вести рухову активність, раціонально організувати режим дня, правильно харчуватися, запобігати шкідливим звичкам; фізичний стан здоров'я особистості).

4. Обґрунтовано та впроваджено в практику ЗСО і ЗВО умови забезпечення наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів в системі середньої та вищої освіти, якими є: 1) наскрізна реалізація в процесі виховання ЗСЖ старшокласників і студентів синтезу ідей системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, суб'єктного наукових підходів; 2) урахування етапності процесу виховання ЗСЖ старшокласників і студентів та трансформаційних можливостей особистісних конструктів, на яких базується цей процес; 3) використання інтерактивного педагогічного інструментарію оздоровчої спрямованості.

5. Встановлено зріст рівня сформованості ЗСЖ за аксіологічним критерієм на 24,4% у старшокласників та на 26,3 % серед студентів; за операційно-когнітивним – на 23,5% серед старшокласників та на 37,5 % у студентів; за поведінково-діяльнісним – на 20,1% у старшокласників та на 45 % у студентів. Виявлено, що існує різниця в показниках КГ та ЕГ. Так, в ЕГ загальний показник сформованості ЗСЖ за аксіологічним критерієм зріс на 20,2% у старшокласників та на 20,9 % у студентів; за операційно-когнітивним – на 24,3% у старшокласників та на 30,1 % у студентів; за поведінково-діяльнісним – на 15,6% серед старшокласників та на 21 % серед студентів.

Доведено, що якісні показники наступності пов'язані з трансформаційними процесами, що відбивають зміни у провідних складниках ЗСЖ в системі середньої та вищої освіти. З'ясовано, що мотиваційно-ціннісний компонент трансформується у напрямі усвідомлення, стійкості, зміни пріоритетів в ієрархії цінностей щодо ЗСЖ. Когнітивні аспекти ЗСЖ характеризуються системністю знань про всі складники здоров'я, чітким усвідомленням факторів, що впливають на здоров'я, знанням сучасних технологій формування, збереження та зміцнення здоров'я. Зміни у діяльнісному компоненті пов'язані з удосконаленням ЗСЖ, з стійким дотриманням норм і правил ЗСЖ, стабільною руховою активністю, раціональністю харчування, стійкістю до шкідливих звичок, функціональними фізичними характеристиками організму.

Аналіз результатів експерименту засвідчив ефективність умов забезпечення наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів в системі середньої та вищої освіти. Перспективними напрямами наукових

пошуків у межах досліджуваної проблематики вважаємо аспект, пов'язаний з процесом створення валезорієнтованого виховного середовища в закладах середньої та вищої освіти.

Основні положення роботи викладено в таких публікаціях:

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Приймак А. Ю. Теоретико-методологические основы преимущества здорового образа жизни ученической и студенческой молодежи. / А. Ю. Приймак // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 19 (254). – Ч. I. – С. 165 – 173.

2. Приймак А. Ю. Вплив найближчого соціального оточення на наступність здорового способу життя старшокласників і студентів. / А. Ю. Приймак // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Вип. LXIV. – Слов'янськ : ДДПУ, 2013. – С. 286 – 293.

3. Приймак А. Ю. Адаптация и закономерности ее влияния на процесс преимущества здорового образа жизни старшеклассников и студентов первого курса / В. М. Вовк, А. Ю. Приймак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 8. – С. 17 – 20.

4. Приймак А. Ю. Рівень фізичної підготовленості учнівської молоді як умова забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя / А. Ю. Приймак // Наукова скарбниця освіти Донеччини : наук.-метод. журн. – № 3/2015. – С. 97 – 101.

5. Приймак А. Ю. Педагогічні умови забезпечення наступності у фізичному вихованні старшокласників і студентів як основи здорового способу життя / А. Ю. Приймак // Фізичне виховання в рідній школі : науково-методичний журнал. – № 6 (107), листопад – грудень 2016. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – С. 36 – 39.

6. Приймак А. Ю. Ответственность за здоровье как фактор формирования преимущества в воспитании физической культуры школьников и студентов. / А. Ю. Приймак, В. М. Пристинський, С. Рачек // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. – Вип. 4 (73). – Северодонецьк : вид-во СНУ ім. В.Далія, 2016. – С. 138 – 144.

7. Приймак А. Ю. Соціально-педагогічні умови забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя учнівської молоді : науково-методична розробка / А. Ю. Приймак, В. М. Пристинський. – Слов'янськ : ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, 2016. – 163 с.

8. Приймак А. Ю. Дослідження феномену здорового способу життя: історико-логічний аспект / А. Ю. Приймак // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені

Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2018. – № 1 (315). – Ч. I. – С. 115 – 123.

9. Приймак А. Ю. Дефініційний аналіз поняття „Здоровий спосіб життя” / А. Ю. Приймак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: „Педагогіка. Соціальна робота”. – 2018. – Випуск 1 (42). – С. 195 – 199.

10. Приймак А. Ю. О формировании здорового образа жизни ученической и студенческой молодежи / А. Ю. Приймак // Сборник научных трудов SWord. – Вып. 4(37). – Том 13. – Иваново, 2014. – С.6 – 9.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Приймак А. Ю. Влияние возраста на преимущество здорового способа жизни старшеклассников и студентов / А. Ю. Приймак // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях // Сборник статей IX международной научной конференции (23 – 24 апреля 2013 года), БГТУ им. В. Г. Шухова. – Белгород, 2013. – С. 266 – 270.

12. Приймак А. Ю. Формирование у школьников представления о собственном здоровье как личностной ценности / А. Ю. Приймак // Через физическую культуру и спорт к здоровому образу жизни : материалы I Междунар. электрон. (заочной) науч.-практ. конф., посвященной XXII зимним Олимпийским играм. – Уфа : УГУЭС, 2014. – С. 558 – 562.

13. Приймак А. Ю. Влияние пола на преимущество здорового образа жизни старшеклассников и студентов / А. Ю. Приймак // Зб. наук. праць : мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції „Актуальні проблеми фізичного виховання студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання” (10 – 11 квітня 2014 р.) – Дніпропетровськ, 2014 – С. 63 – 67.

14. Приймак А. Ю. Динаміка фізичної підготовленості старшокласників і студентів, як фактор забезпечення наступності у формуванні здорового способу життя / А. Ю. Приймак // Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств: зб. наук. праць X міжн. інтернет наук.-метод. конф. 24 – 25 березня 2015 р.). – Вип. – 10. – Х. : Національна академія Національної гвардії України, 2016. – С. 413 – 418.

15. Приймак А. Ю. Рухова підготовленість як критерій виховання наступності у формування цінностей здорового способу життя учнів старшого шкільного віку і студентів вищих навчальних закладів / А. Ю. Приймак // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості: зб. статей за матеріалами III міжнародної наук.-практич. онлайн-конф. (Слов'янськ, Україна, 24 – 25 березня 2016 р.) в 2 т. / за ред. В. М. Пристинського, О. І. Федорова. – Слов'янськ: ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, 2016. – Т. 1. – С. 442 – 448.

АНОТАЦІЇ

Приймак А. Ю. Наступність у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Державний заклад „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. – Старобільськ, 2018.

У дисертаційній роботі представлено результати комплексного аналізу проблеми наступності у вихованні ЗСЖ старшокласників і студентів у системі середньої та вищої освіти. З'ясовано генезу дослідження феномену ЗСЖ, здійснено історико-логічний аналіз підходів до його культивування. На підставі аналізу понять „наступність”, „виховання”, „здоровий спосіб життя”, висвітлення вікових особливостей старшого школяра та студента, розгляду системи „заклад середньої освіти – заклад вищої освіти” схарактеризовано сутність та структуру базового конструкту дослідження – „наступність у вихованні здорового способу життя старшокласників і студентів” як складної багатоаспектної системи. Обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості ЗСЖ старшокласників та студентів ЗВО. Розроблено діагностичний інструментарій щодо визначення рівня сформованості компонентів ЗСЖ, а також їх зіставлення у старшокласників і студентів. Теоретично обґрунтовано та експериментально доведено ефективність умов забезпечення наступності у формуванні ЗСЖ старшокласників і студентів.

Ключові слова: наступність, здоров'я, здоровий спосіб життя, наступність у вихованні здорового способу життя, старшокласник, студент, заклад середньої освіти, заклад вищої освіти.

Приймак А. Ю. Преемственность в воспитании здорового образа жизни старшекласников и студентов в системе среднего и высшего образования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Государственное учреждение „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”. – Старобельск, 2018.

В диссертационной работе представлены результаты комплексного анализа проблемы преемственности в воспитании ЗСЖ старшекласников и студентов в системе среднего и высшего образования. Определен генезис исследования феномена ЗСЖ, осуществлен историко-логический анализ подходов к его культивированию. На основании анализа понятий – „преемственность”, „воспитание”, „здоровый образ жизни”, возрастных

особенностей старшего школьника и студента, рассмотрения системы „учреждение среднего образования – учреждение высшего образования” охарактеризовано сущность и структуру базового конструкта исследования – „преемственность в воспитании здорового образа жизни старшеклассников и студентов” как сложной многоаспектной системы. Обоснованы критерии, показатели и уровни сформированности ЗСЖ старшеклассников и студентов ЗВО. Разработан диагностический инструментарий определения уровня сформированности компонентов ЗСЖ, а также их сопоставления у старшеклассников и студентов. Теоретически обоснована и экспериментально доказана эффективность условий обеспечения преемственности в формировании ЗСЖ старшеклассников и студентов.

Ключевые слова: преемственность, здоровье, здоровый образ жизни, преемственность в воспитании здорового образа жизни, старшеклассник, студент, учреждение среднего образования, учреждение высшего образования.

Pryimak G. Y. Continuity in the upbringing of a healthy lifestyle of senior pupils and students in the system of secondary and higher education. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis work in support of candidature for a degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty no. 13.00.07 – Theory and Methodology of Upbringing (01 – Education / Pedagogy). – State institution „Taras Shevchenko National University of Luhansk”. – Starobilsk, 2018.

The thesis work analyzes the genesis of the study of the phenomenon of a healthy lifestyle; a historical and logical analysis of approaches to the healthy lifestyle cultivation was carried out.

The essence of continuity in the upbringing of healthy lifestyle of senior pupils and students in the system of secondary and higher education is determined. The interdisciplinary origins of the phenomenon of continuity is established according to the phenomenology of philosophy, psychology, pedagogy and the following representations of the continuity are revealed: as the methodological regularity of personality development; as the general pedagogical principle, being the basis for the educational process provided by secondary and higher educational institutions; as the didactic and upbringing principle that provides pupils and students with the integrity of education in various spheres of reality; as the technological and methodological principle that directs the development of certain instruments. Depending on the types of structural relationships, the horizontal continuity is represented (at one level) and the vertical continuity (at different levels).

The generalization of the scientific developments regarding the

phenomenon of health allowed considering it in the integration of social, spiritual, physical and mental components that determine the integral human well-being. It is this concept of health which serves as a basis for the variability of approaches to the interpretation of a healthy lifestyle as a special social value; as a generalized, typical structure of human life activity forms; as ways and forms of activity that are aimed at preserving and strengthening health; as the activity of the individual that coordinates the social, mental and physical life of a person; as a factor of optimization of the biological and mental parameters of life activity. It is proved that the outlined approaches are synthesized in the definition of a healthy lifestyle as a lifestyle aimed at preserving, improving and strengthening health through the activities aimed at the health promotion of the living conditions in education, work, recreation and everyday life, which contribute to the quality of self-realization of the individual in all spheres.

The theoretical analysis of the phenomena of „continuity”, „upbringing”, „healthy lifestyle”, background of the age features of the senior pupil and student, as well as consideration of the system „institution of secondary education - institution of higher education” gave reason to interpret „continuity in the upbringing of healthy lifestyles of senior pupils and students "as a complex multi-aspect system that contains methodological, general pedagogical, technological components, as well as represented by the unity of vertical and horizontal continuity and is related to the motivational- value, cognitive and activity components of a healthy lifestyle aimed at its effective upbringing in the process of continuous and dialectical interaction of educational processes in institutions of secondary and higher education.

The criteria, indicators and levels of formation of a healthy lifestyle of senior pupils and students of higher educational institutions were developed. Motivational-value component corresponds to the axiological criterion; cognitive component corresponds to the operative-cognitive criterion; activity component corresponds to the behavioral activity criterion. It is substantiated and experimentally proved the effectiveness of the conditions of ensuring continuity in the formation of healthy lifestyle of senior pupils and students; it was found that such conditions were: 1) transparent implementation of the synthesis of ideas of system, axiological, personally oriented, active, subjective scientific approaches in the process of upbringing healthy lifestyle of senior pupils and students; 2) taking into account the phased feature of the upbringing process of the healthy lifestyle of senior pupils and students and the transformational possibilities of personal constructs on which this process is based; 3) the use of pedagogical tools as a combination of certain health-oriented methods and forms.

Key words: continuity, health, healthy lifestyle, continuity in the upbringing of a healthy lifestyle, senior pupil, student, institution of secondary education, institution of higher education.

Підписано до друку 27.09.2018 р.
Формат 60х84 1/16. Ум. др. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 1259.

Видавництво Б. І. Маторіна

84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
